

Nr 172.

Av herr **Lindström**, om åtgärder för underlättande av inflyttning till Sverige av vissa utav andra länders raspolitik hotade utläningar m. m.

Hösten 1933 skapades vid sidan av N. F. ett centralorgan för bistånd åt flyktingar från Tyskland. Man ville icke upptaga denna fråga inom den erkända Nansenbyrån utan gjorde en självständig institution, fristående från N. F. och utrustad med ringa auktoritet och fullmakter. En amerikan vid namn James Mac Donald tillsattes som överkommisarie. Ändamålet med denna nya byrå var att hålla vederbörande regeringar i kontakt med problemet, koordinera hjälporganisationernas arbete och att anskaffa erforderliga penningmedel. Mr Mac Donald koncentrerade sitt arbete på att skaffa fristad åt flyktingarna utom Europa och försökte att förhandla med de olika regeringarna med förslag om hjälpåtgärder. Han stötte emellertid överallt på motstånd och rönte föga förståelse för sitt arbete.

I samband med kommissariets inrättande i Genève hölls en konferens i oktober 1933, där man utarbetade en konvention om utfärdandet av s. k. Nansenpass och utvisningsbestämmelser för flyktingarna. Denna konvention förelades staterna, men rönte ringa anslutning. De stater, som ratificerade konventionen, gjorde så väsentliga förbehåll, att garantien för en human behandling av flyktingarna i praktiken var värdelös.

I december 1935 hade mr Mac Donald fått nog. Han hade hela tiden haft att kämpa med oerhörda svårigheter, icke minst ekonomiska. Han fick t. o. m. finansiera sitt arbete själv. I en märklig anklagelseakt bad han om entledigande från sitt uppdrag, och detta beviljades honom på nyåret 1936. Mr Mac Donald framhöll i sin skrivelse, som väckte stort uppseende inom initierade kretsar, att förhållandena voro olidliga, att problemet växte för varje dag och att han icke såg någon lösning på frågan, om icke de demokratiska staterna på allvar togo upp densamma.

Mr Mac Donalds efterträdare blev sir Neill Malcolm, som fortfarande innehade denna post. Sir Neill inkallade en konferens till juli 1936 i Genève och där voro ett stort antal stater representerade. Situationen för flyktingarna runt om i Europa var då förtvivlad. Det rådde fullkomlig anarki på det juridiska området. Nackdelen av varje stats olika metoder att behandla flyktingarna hade blivit uppenbar och erkändes även från officiellt håll. Även det ekonomiska tillståndet var skrämmande. Det såg hopplöst ut för de olika hjälporganisationerna att i längden hålla arbetet flytande på enbart privat hjälp, och många organisationer hade måst upphöra med sin verksamhet. Samarbetet med de olika inofficiella hjälporganisationerna hade ej heller organiserats internationellt, och kontakten var överlag dålig.

Från Paris, där man hade det särskilt besvärligt och dit vid förföljelser-

nas början 30,000 flyktingar togo sin tillflykt, kom också initiativet till samling. Man beslöt att slå ett stort slag inför utsikten att frågan skulle kunna lösas i Genève på julkonferensen 1936. Man infortrade material från alla länder, som hade flyktingar, gjorde utredningar om de olika lagstiftningarna på området och satte upp önskemål ifråga om nya statuter. Slutklämmen kom på en kongress i Paris i slutet av juni 1936 med en imponerande anslutning från olika länders hjälporganisationer. Från denna kongress sändes en delegation till Genève för att framföra de olika kraven, gällande såväl de juridiska som de ekonomiska spörsmålen. Det beslöts också bl. a. att inrätta en ständigt arbetande byrå med säte i Paris, den s. k. asylrättsbyrå, där man fortfarande uträttar ett storslaget arbete och håller kontakten med de olika ländernas organisationer.

Som så mycket annat i flyktingsfrågan blev konferensen i Genève en besvikelse. Man gjorde förslag om att få internationellt erkända regler till stånd: definition av flyktingskapet, utvisnings- och avvisningsbestämmelser, identitetscertifikat m. m. Och man kom också mycket riktigt fram till ett förslag i frågan i form av en rekommendation, som antogs av en del stater, såsom Frankrike, Danmark, Belgien, Holland, Schweiz och England, i en del fall med rätt väsentliga förbehåll. De positiva verkningarna av denna konferens blevo ringa. Inom parentes kan här nämnas, att Sverige icke antagit någon av de konventioner, som föreslagits, varken den av 1933 eller den av 1936. Så värst betydelsefullt har emellertid ej detta varit för behandlingen av flyktingarna i vårt land. Fortfarande var situationen i Europa lika hopplös, och ingenting annat ändrade sig än att problemet blev allt mer tillspetsat. Svårigheterna växte.

På amerikanskt initiativ sammankallades en ny konferens i Evian till juli 1938, och denna rönt livlig uppmärksamhet. Även i detta fall kan man säga, att representationen från de olika staterna var god. Av de resultat, som uppnåddes, förtjänar särskilt ett att nämnas, nämligen att det skulle upprättas en officiell internationell flyktingsbyrå i London fr. o. m. 1939. Vid Nationernas förbunds församling hösten 1938 beslöts dessutom, att då Nansenbyrån och kommissariatet upphörde med utgången av nämnda år, skulle en ny byrå upprättas i London under Nationernas förbunds egid.

En av Sveriges representanter, utrikesrådet Engzells försiktiga uttalande i Evian om att Sverige icke ville undandraga sig de förpliktelser, som skulle medfölja en internationell reglering av frågan — det var närmast en diskussion om ett kvotsystem — tillhörde de mera positiva uttalandena och renderade honom klander från en viss del av pressen här hemma. Engelsmännen anbefalldes förhandlingar med Tyskland och trodde på en samförståndslösning. Detta skulle särskilt gälla judarna, vilkas situation uppenbarligen blev allt mer ohållbar. Innan andra åtgärder vidtogos, ville man först pröva denna väg och hoppades trots allt på rimliga överenskommelser. Det gällde särskilt judarnas tillgångar i Tyskland, som man trodde sig kunna rädda. Hur dessa försök utfallit, se vi i dag. Svaret på den av engelsmännen föreslagna förhandlingsvägen har blivit tämligen entydigt.

Såsom situationen nu gestaltar sig, är flyktingsproblemet lika olöst som för 5 år sedan. Den senaste tidens händelser synas dock ha bragt det därhän, att man tvingats ta upp frågan på allvar. Såvitt man kan bedöma situationen för närvarande, ser det ut, som om man på sina håll gjorde allvarliga undersökningar för att utröna, var det finnes lämpliga koloniseringsområden för i första hand de judiska flyktingarna. Det utskott, som tillsattes i Evian, synes ha börjat handla, men till vilka positiva resultat det kommer, är ännu oklart.

För närvarande är det judarnas situation i Tyskland, som på flyktingsproblemet område överskuggar allt annat. Det torde numera vara uppenbart för alla, att judar svårigen kunna stanna kvar i Tyskland.

Här har i korta och schematiska drag gjorts ett försök att skildra den utveckling, som flyktingsfrågan genomgått internationellt sett. Vi skola — likaledes i korthet — beröra de speciellt svenska förhållandena.

Så snart tillfälle givits, har en del av den svenska pressen med ett oerhört patos försvarat de »fosterländska» intressena mot utlänningsinvasionen. Där man icke tillgripit hetsens medel, har man uttalat sitt medlidande, men manat till ytterlig försiktighet. Vissa tidningar ha av minsta anledning kostat på sig jätterubriker om utlänningsinvasion och om hur det hederliga svenska folket hotas av att brödet tas ifrån det av utlänningar. Den livliga pressdiskussionen har framkallat en dimbildning av stora mått, och det kan anses vara väl motiverat att i någon mån reducera sensationerna till deras rätta proportioner.

I avsikt att blanda bort korten förväxlar man på vissa håll utan betänkan- de flyktingar med utlänningar. Det är för varje land ofrånkomligt, att ett visst antal utlänningar uppehåller sig i landet. Detta räknas som ett normalt förhållande utan att på något sätt vara uppseendeväckande. Frågan kan tillrättaläggas med siffrors hjälp. Enligt en nyligen företagen undersökning av socialstyrelsen vistas här i Sverige omkring 9,000 utlänningar, som ha arbets- och uppehållstillstånd. Ungefär hälften av dessa äro från de nordiska länderna. Knappast något annat land, Norge och Finland möjligen undantagna, kan uppvisa en så liten procent utlänningar i landet som vi. Schweiz med sina 4 miljoner invånare härbärgerar icke mindre än 355,000 utlänningar — för att ett extremt exempel.

Jag kan i detta sammanhang icke underlåta att fästa uppmärksamheten på att Sverige självt har mellan 150- och 200,000 svenska medborgare i utlandet, som där ha arbets- och uppehållstillstånd. Vi borde akta oss för att bedriva en alltför hätsk agitation mot utlänningar. Sådant kan nämligen medföra tämligen obehagliga konsekvenser i form av återförvisningar till Sverige. Då kunde vi få ett problem att tala om, därest tiotusentals svenska medborgare med sina anspråk på att bli mottagna skulle tvingas att vända åter till vårt land.

Utläningssiffran i Sverige har hållit sig tämligen konstant, och man har på socialstyrelsen icke märkt någon tendens till ökning. Detta behöver icke heller befaras med den skärpta kontroll, som råder överallt vid gränserna.

De politiska flyktingarna utgöra en liten del av utlänningarna. Socialstyrelsen uppskattade i oktober 1938 antalet flyktingar, som inkommit efter 1933, till lägst 1,800 och högst 2,300 personer. Av dessa äro c:a 88 % tyskar. Det behöver väl knappast påpekas, att i förhållande till andra länder Sverige fått en liten börda att bära, delvis beroende på vårt lands avsides belägenhet. Andra länder ha fått ta hand om betydligt större kontingenter i förhållande till sin befolkning. När man i en tidningsrubrik för några veckor sedan såg, att 80 utlänningar på 9 dagar fått arbetstillstånd i Sverige, så tar man naturligtvis för givet, att det är fråga om nytillkomna utlänningar. Gör man sig besvär att se efter vad det rör sig om, upptäcker man för det första, att över hälften utgöras av hembiträden, som man har svårt för att uppbbringa på den inhemska arbetsmarknaden, och att det till en mycket stor del enbart rör sig om utlänningar, som fått förlängt arbetstillstånd efter att ha vistats här i många år. Man förstår, att agitationsmaterialet varit knappt, då vederbörande tvingas ta upp sådana saker som anmärkningsvärda, att en bokbindare, som vistats här i Sverige i 20 år, fått anställning.

Hur många av utlänningarna och flyktingarna som äro judar, är svårt att precis säga. De judiska flyktingarna uppgå säkerligen till drygt tusentalet. Vad svenska judar beträffar, så finns det omkring 7,000 mosaiska trosbekännare. De kristna judarna saknas det statistik över, men de torde knappast utgöra ett par tusen. Om man emellertid räknar med att Sverige har omkring 10—11 tusen judar, så kan detta knappast räcka till för att skapa ett judeproblem här.

För att ytterligare belysa läget intages här ett meddelande som stod att läsa i de dagliga tidningarna lördagen den 21 januari 1939:

»I den kommuniké, som socialstyrelsen utsänt angående flyktingströmmen hit, erinras först om att styrelsen i början av november beräknade härvarande flyktingar, som sedan januari 1933 inkommit i riket, till lägst 1,800 och högst 2,300. Omkring 70 procent av dessa torde ha varit av judisk härkomst. Omedelbart efter det beräkningen av flyktingsklientelet fullbordats, började det mot Sverige riktade invandringstrycket av kända orsaker att bli starkare än tidigare. Under två månaders tid, räknat från den 10 november, biföll socialstyrelsen 909 ansökningar beträffande tyska medborgare, som av politiska skäl önskade tillstånd att vistas i Sverige. (Samtidigt avslogos 839.) Övervägande antalet av dessa voro judar eller av judisk härkomst. Särskilt uppehållstillstånd erfordras ej för minderåriga, som äro upptagna i vuxen persons pass. Ett bifallsbeslut är icke liktydigt med att utlänningen verkligen kommer hit.

Ökningen är delvis av övergående natur, säger socialstyrelsen. I 187 fall har styrelsen med hänsyn till föreliggande omständigheter till meddelade uppehållstillstånd fogat uttryckligt förbehåll, att utlänningen inom viss tid skall lämna landet. I ytterligare fall, avseende judiska lantbrukselever, förutsättes likaledes fortsatt emigration efter utbildningstidens slut. Enligt tidigare erfarenheter torde planerna härutinnan utan större svårigheter kunna genomföras. Frånräknas de 187 »transitofallen» jämte ytterligare 25 utan

angiven ålder, voro av återstående 697 personer 200 över 51 år — flera i hög ålder — och 231 barn, högst 15 år. I åtskilliga fall ha föräldrarna här i förväg emigrerat till transoceanala länder, och meningen är givetvis, att barnen framdeles skola resa efter föräldrarna.

Av övriga flyktingar önska åtskilliga i arbetsför ålder emigrera vidare. Erfarenheten visar, att så också i stor utsträckning äger rum.

En ansenlig del av nu berörda inresande utgöres sålunda av — här av anhöriga försörjda — åldringar eller av »genomresande», alltså av två kategorier, som spela ringa roll ur invandringspolitisk synpunkt.

Antalet flyktingar, som av utrikesdepartementet under samma tid erhållit tillstånd till inresa och mera varaktig vistelse i riket, uppgick under samma tid till 196. Av dessa voro 104 icke judar och torde kvarstanna i riket. Övriga 92, judar eller av judisk härkomst, komma antagligen att till övervägande antal vidareemigrera.

Socialstyrelsen framhåller till sist, att inresefrekvensen i den utomordentliga situationen under november och december berodde på förhållanden av delvis övergående natur. Sålunda fingo en del personer inresa, där de stödde sig på mycket nära anknytningar här, t. ex. ålderstigna föräldrar till judar, som sedan länge varit bosatta i Sverige. Antalet fall, där sådana nära anknytningar kunna åberopas, har redan börjat ebba ut. November- och decembersiffrorna äro enligt kommunikén att anse såsom högre än de normala och ej ägnade att läggas till grund för uppskattningar av nuvarande inresefrekvensen.»

Genom dessa uppgifter står det klart, att vi i Sverige knappast stå inför problem av stora mått i detta sammanhang. Man kan fråga sig efter vilka riktlinjer den svenska flyktingspolitiken bedrivs och med vilka problem man rör sig i vårt land på detta område. En liten tillbakablick ger svar på denna fråga.

Efter kriget mottogo vi här omkring 1,000 ryssar och 2,000 finnar. Dessa ha nu, i den mån de voro arbetsföra, helt absorberats av den svenska arbetsmarknaden och utgöra intet som helst problem i flyktingsfrågan. En del av dem har också lämnat landet. Det är först efter den senaste omvandlingen i Tyskland, som vi i Sverige ha ett flyktingsproblem att tala om. Antalet politiska flyktingar har med varje år ökats med några hundratal, under de senaste åren kanske något mer. Hur få dessa än, relativt sett, äro, har problemet angående dem varit både besvärligt och svårlöst.

De svenska myndigheterna ha hela tiden fört en tämligen restriktiv politik, och samtidigt som svårigheterna i Europa ökats, ha strängare åtgärder vidtagits här. Asylrättsfrågan har ständigt varit aktuell, och en mängd svårigheter ha rått och råda fortfarande i fråga om utvisning och avvísning av flyktingar.

Att 1927 års främlingslag var otillräcklig står klart. Man kunde då icke förutse de helt nya problem, som döko upp 1933. Det enda man hade att stödja sig på under åren före 1933 var, att den, som sannolikt skulle straffas för politiskt brott i sitt hemland, icke skulle få förpassas dit. Polisen hade

stora möjligheter att skicka i väg människor, som försökte skaffa sig en fristad i vårt land. Det förekom en hel del upprörande fall, angående människor, som skickades i väg mot osäkra och ibland förtvivlat säkra öden. 1927 års lag upphörde att gälla efter 10 år, och i stället fingo vi den nuvarande 1937 års främlingslag, som trädde i kraft den 1 januari 1938.

Den nya lagen uppvisade en hel del glädjande förbättringar för flyktingarna. Den gamla definitionen rörande vilka som skulle betraktas som politiska flyktingar hade efter 1933 års politiska omvandling i Tyskland blivit otillräcklig och motsvarade icke den nya situationen. I den nya lagen utvidgades flyktingsbegreppet till att »den som av politiska orsaker flytt från sitt hemland» skulle betraktas som flykting och fick icke förpassas hem eller — vilket var en viktig förändring — ej heller till land, där det kunde antagas, att han skickades vidare till hemlandet. Det sista gäller de hel- och halvfascistiska staterna, som utlämna flyktingarna till Tyskland. Vidare beslöts en centralisering och omorganisation av hela utlänningsväsendet. Förut var arbetet uppdelat på utrikesdepartementet, polisen och socialstyrelsen, vilka hade hand om olika grenar. Detta gjorde det rent tekniska arbetet svårt och tungrott. Numera har det huvudsakliga arbetet koncentrerats till socialstyrelsens utlänningsavdelning, som behandlar varje ansökan om uppehålls- och arbetstillstånd. Dessutom har polisen fråntagits sina befogenheter att vid gränserna avgöra, vilken som skall betraktas som politisk flykting eller ej. Det bestämmes efter lagändringen, om det finnes skäl att antaga, att vederbörande är politisk flykting, att ärendet omedelbart skall lämnas till socialstyrelsen för behandling och beslut. Polisen äger icke som förut rätt att avvisa vederbörande, även om han saknar legitimationshandlingar.

Tidigare överklagades varje förpassningsbeslut först hos länsstyrelsen och sedan hos Kungl. Maj:t. Denna besvärliga och långsamma procedur har man velat förhindra därigenom, att man vid sidan av den rent ämbetsmannamässiga behandlingen hos socialstyrelsen och utan att få alla ärenden vidarebefordrade till regeringen, har tillsatt en utlänningsnämnd, bestående av 3 ledamöter, som skall höras i vissa föreskrivna frågor, särskilt i varje fall, där det blir fråga om förpassning ur riket. Först sedan ett ärende behandlats i utlänningsnämnden kunna besvär inlämnas till regeringen, men endast i sådana fall då utlänningsnämnden icke är enig i sina beslut och då en av medlemmarna uttalat avvikande mening. Om utlänningsnämnden godtar socialstyrelsens beslut, kan ärendet icke överklagas.

Även om man härigenom har uppnått andra garantier än förut genom en förnuftigare lagstiftning, för en mänskligare behandling av de politiska flyktingarna, ha myndigheterna uppenbarligen ändå lämnats möjligheter att handla på ett föga humant sätt. Det gäller i första hand polismyndigheterna, vilka — som en del exempel visa — lämnats möjlighet att handla mot den humana anda, som dock präglar vår nuvarande lagstiftning.

Att Sverige för och fört en sträng flyktingpolitik kan icke förnekas, och man har noga aktat sig för trots alla motsägande uppgifter släppa in för många. När Tyska riket inkorporerade Österrike bestämde Sverige efter en

vecka att pass för österrikare skulle viseras. När kraschen kom i Tjeckoslovakien infördes även mycket snabbt visumbestämmelser för vårt land. Man kan icke anklaga Sverige för att ha visat någon släpphänthet på dessa områden. En högertidning i Stockholm skriver den 17 november 1938 att antalet förpassade ökat under sista tiden. Tjänstemännen i socialstyrelsen meddela, att antalet ansökningar om inresa stiger för varje dag och att man är tvungen att avslå massor av ansökningar om inresa. Att sedan förekommer sådana osmakliga saker som affärsmässiga äktenskapsbyråer är beklagligt, men detta stöddes icke av flyktingsvänliga kretsar i Sverige.

Av de c:a 2,000 flyktingar, som finnas här i landet, ha c:a 800 arbetstillstånd. Av dem äro 125 anställda i husligt eller liknande arbete, 143 som jordbruksarbetare, 183 i industrien, 42 som kontorister och de återstående 300 fördelade på olika yrken. De flyktingar som lyckats få arbete och arbetstillstånd belasta icke i nämnvärd utsträckning organisationerna. Det är en beklagligt stor del flyktingar, som icke ha lyckats uppnå detta idealtillstånd, utan fortfarande äro hänvisade att anlita hjälpororganisationerna för sitt uppehälle. I Stockholm leva säkerligen några hundratal, som äro hänvisade till osäkra och knappt tilltagna understöd eller som icke alls få något regelbundet understöd. Att dessa icke ha kunnat komma in i produktionen har flera orsaker. Dels rör det sig om ålderstigna eller sjukliga personer, om sådana som genom påtvingad årslång sysslolöshet blivit halvt obrukbara för produktivt arbete och som glömt av sina yrken, och som liksom alla andra arbetslösa så småningom glida in i ett rent slöhetstillstånd, där energien saknas och slöheten är dominerande. Det fenomen, som vi haft tillfälle att observera bland våra egna svenska arbetslösa efter långvarig sysslolöshet, nämligen att den psykiska motståndskraften brutits, kan man även upptäcka bland en del flyktingar. Men detta gäller icke de största eller väsentliga grupperna. Den största delen av de icke i arbete varande flyktingarna saknar helt enkelt gångbart yrke. Antingen rör det sig om helt olärd arbetskraft, s. k. diversearbetare, som kunna ta ett hugg när det erbjudes, men som icke ha lärt något bestämt yrke. För dessa är det oerhört svårt att få arbete. För det första är konkurrensen stor på dessa områden med den inländska arbetskraften, och för det andra uppstå svårigheter med erhållande av arbetstillstånd.

Den andra kategorien flyktingar, som har svårigheter, tillhör de i vårt land fullbesatta yrkena, såsom kontorister, köpmän, journalister och överhuvud taget flertalet kategorier av intellektuella. Det lönar sig icke att här försöka konkurrera på den svenska arbetsmarknaden. På dessa områden finns i landet ett alltför stort antal arbetslösa, eller också finnes ingen basis för utövande av yrket. Då man icke från något håll kan önska att det blir illojal konkurrens på den svenska arbetsmarknaden, ställes man här inför frågan, vad dessa människor skola ta sig till för att försörja sig. Det är givet att om en person kan ett yrke, så söker han plats inom detta av ren självbevaringsdrift, och att vederbörande tar chansen till arbete är fullkomligt förståeligt, även om det finns många svenska arbetslösa. Vad man här tvingas

att ta upp till behandling är omskolningen av denna arbetskraft inom för Sverige önskvärda och lämpliga yrken. För det första har Sverige inget intresse av att ett visst yrkesområde blir fullt av ytterligare konkurrenter, och för det andra är det knappast önskvärt att hundratals människor gå omkring såsom improduktiva och leva på understöd och så småningom nedbrytas såväl fysiskt som psykiskt. Som man väl förstår är detta en fråga som knappast kan lösas på privat väg, utan för detta omskolningsprojekt, som flera av de här arbetande hjälpkommittéerna äro sysselsatta med, har man försökt få myndigheternas medverkan. Därför kan man med största tillfredsställelse notera Kungl. Maj:ts proposition nr 2 till riksdagen, vilken innehåller förslag till tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1938/39. Däri föreslås (sid. 75) att riksdagen måtte bevilja ett anslag på 500,000 kronor, att användas dels för direkta bidrag till flyktingars uppehälle här, dels för att bereda vissa flyktingar tillfälle till yrkesutbildning och dels för att underlätta avresa härifrån till annat land för flyktingar, som där kunna finna utkomst.

När ett stort antal representanter för flyktingskommittéer och kulturella personer tog upp denna fråga till behandling och överlämnade förslag här- om till socialministern i skrivelse i slutet av oktober 1938, möttes förslaget av ovilja från högerhåll, förståelse från en del av folkpartiet, men med en uppmaning till oerhörd försiktighet. Endast arbetarpressen behandlade helt frågan välvilligt.

Denna skrivelse berörde också frågan om en generösare flyktingspolitik överhuvud taget och innesluter förslag om att Sverige inför den svåra situationen skulle tillfälligt upptaga ett antal flyktingar, ge dem yrkesutbildning och att de skulle fortsätta, när tillfälle erbjöds, till Sydamerika eller andra lämpliga främmande länder. Denna aktion var endast en av de många som flyktingsvänliga kretsar under de gångna åren företagit med mer eller mindre framgång. Det har gjorts framställningar och uppvaktningar i mängd för att i någon mån rätta till de svårigheter, som ovillkorligen måste uppstå.

En av svårigheterna i all verksamhet för flyktingarna har varit att arbetet har varit splittrat på så många olika kommittéer, som var och en har tagit hand om en viss kategori flyktingar, och att man haft olika uppfattning om vilka, som skola kallas flyktingar och ej. Fackliga och politiska emigran- ters hjälpkommitté har tagit hand om fackföreningsfolk och socialdemo- kratiskt organiserade, Röda hjälpen om kommunistiska flyktingar, Insam- lingen för landsflyktiga intellektuella om intellektuella flyktingar oberoende av ras och nationalitet, mosaiska församlingen om judar, den kyrkliga hjälp- kommittén (Ekumeniska nämndens hjälpkommitté) om ickeariska kristna, hjälpkommittén av 1935 (fröken Anna Lindhagen) och Internationella Foy- ern om resten, som icke kunnat inordnas i någon bestämd grupp. Åtskilliga försök ha gjorts för att centralisera och koordinera verksamheten. Ett av dessa försök till centralisation är den förra året startade »Centralkommit- tén för flyktinghjälp», till vilken anslutit sig flera härvarande hjälpkommit- téer, nämligen:

Insamlingen för landsflyktiga intellektuella,
 Mosaiska församlingens hjälpkommitté,
 Ekumeniska nämndens hjälpkommitté,
 Hjälpkommittén för flyktingar (av 1935, frk. A. Lindhagen).

Röda hjälpen är en hjälpbyrå, som arbetar utan anslutning till centralkommittén. Den mest effektiva av de svenska hjälpkommittéerna är Fackliga och politiska emigranternas hjälpkommitté, som får anslag av den fackliga och socialdemokratiska arbetarrörelsen.

När det gäller flyktingspolitiken i stort sett må här ytterligare utvecklas några kortfattade synpunkter. Det rör sig icke enbart om välgörenhet från svensk sida. Det finns bland flyktingarna ofta ett kulturellt och ekonomiskt värdefullt material, som det ur landets egna synpunkter kan vara nyttigt att bereda plats. Dessutom kan det befolkningspolitiskt sett i dessa dagar vara av intresse att få hit folk i de arbetsföra åldrarna, då landet enligt samstämmiga uppgifter från befolkningspolitiker hotas att inom en icke avlägsen framtid utsättas för en förskjutning så att proportionen mellan de arbetsföra åldrarna samt barn och åldringar börjar utgöra ett allvarligt problem. Det är aldrig fråga om att öppna gränserna på vid gavel och släppa in hur mycket folk som helst. De flyktingsvänliga kretsarnas anspråk äro beskedliga. Man önskar endast att något tusental svårt hotade människor skulle beredas en fristad, såsom exempelvis dessa sudettyskar, som ännu sitta i Tjeckoslovakien och frukta att bli utlämnade till Tyskland.

En åtgärd, som säkert skulle vara till gagn såväl ur flyktingarnas som ur gästlandets synpunkt, vore upprättandet av någon sorts upptagningsanstalter eller främlingshärbärgen i vissa hamnstäder. Detta kan naturligtvis endast ske under förutsättning att någon lättnad kunde åstadkommas i nuvarande praxis, enligt vilken inresetillstånd icke kan erhållas av annan än den, som fått en formlig inbjudan till landet. I fall, där en passlös flykting söker skydd hos oss, borde han, om han kan förebbringa sannolika skäl för att han vid återsändandet till ett diktaturland löper fara för livet, kunna finna en tillflykt i ett dylikt härbärke.

När den internationella hjälpverksamheten i flyktingsfrågor något stabiliseras — vilket nu ser ut att ske —, kunde man för flyktingarnas räkning från denna upptagningsanstalt underhandla med andra länder om vederbörandes översändande till en ort, där han kunde få en mera permanent vistelse. I vissa fall kunde han beredas tillfälle till omskolning eller han kunde i varje fall få sysselsättning inom härbärgets för att råda bot på den ur fysisk och psykisk synpunkt nedbrytande sysslolösheten.

I varje hamnstad, såsom Trelleborg, Malmö, Hälsingborg och Göteborg, borde finnas en flyktingarnas kurator, som skulle avlönas av statsmedel och utses i samråd med flyktingshjälpkommittéerna. Utlänning, som uppger sig vara flykting, borde ges tillfälle att komma i kontakt med kuratorn innan avvissning sker.

Systemet med »läger» — ett ord, som på grund av obehagliga idéassocia-

tioner borde utbytas mot *främlingshärbarge* — har länge existerat i samband med flykten från Tyskland. Frankrike upprättade 1934 härbargen för tio-tusentals människor. Holland har i stor skala upprättat mottagningsasylor för barn. I Belgien finns upptagningsplatsen Merxplas, där belgiska regeringen i samverkan med judiska hjälpkommittén härbärgerar judiska emigranter från Tyskland och Österrike. Här vistas tillsammans med bönder och arbetare män, som innehaft sitt lands högsta ämbeten. De lära sig lantbruk, snickeri, bilmekanik, skrädderi, skomakeri, urmakeri, frisöryrket, fotografi, konsthantverk och tandteknik. Yngsta eleven är 16 år, den äldsta 62. Detta läger omfattar 350 personer och är avsett att utökas till 650. Ett annat belgiskt läger planeras för ytterligare 700 flyktingar. För kort tid sedan voro alla dessa människor aktade medborgare, de levde i ordnade förhållanden, men ha nu alla genomgått förföljelse, fängelse och landsflykt. Först här ha de fått en om också tillfällig frid.

Merxplas är egentligen anordnat för att efter moderna fångvårdsprinciper förbättra vagabonder och andra, som behöva komma till rätta i livet. De judiska emigranterna äro naturligtvis icke hopblandade med dessa, utan strängt avskilda, men det har antagligen varit lättast att hastigt upprätta en asyl för flyktingar inom en redan befintlig förvaltning. Emigranterna lägga sig vinn om att själva förbättra lägret, och de ha uppmuntrats att upprätta sin egen styrelse.

Den koncentration i behandlingen av flyktingfrågorna som infördes genom den nya utlänningslagen ägde rum med uppoffring av den allmänna prövningsrätt som i princip funnits även för den utländske flyktigen. I stället tillkom utlänningsnämnden dels som ett organ för kontroll av socialstyrelsens verksamhet men dels också för beredande av möjlighet till Kungl. Maj:ts prövning i tveksamma fall.

Utlänningsnämnden har dock tyvärr icke uppfyllt de förväntningar, man ställt på den. Ärendena forceras fram, nämnden tycks inte alltid ha tid på sig att tillräckligt studera frågorna. I regel nöjer man sig med att göra en pappersgranskning efter föredragning av en tjänsteman i socialstyrelsen. En viktig förbättring i förfarandet vore om det bleve regel i stället för undantag att flyktingen inställer sig personligen inför nämnden eller någon av dess medlemmar.

I våra dagar, då principen om muntlighet i förhör och överhuvud taget i rättsligt förfarande alltmer tränger igenom, framstår det som föråldrat och byråkratiskt att fatta beslut endast efter insända papper. Att ur psykologisk synpunkt den personliga inställelsen är synnerligen viktig, faller av sig självt. Det har också visat sig när flyktingen fått dryfta sitt fall att nämnden fått en annan uppfattning än den kunnat få bara genom de rapporter, som växlats mellan myndigheterna.

I detta sammanhang — behandling av flyktingen ur mänskligt psykologisk synpunkt — kunna vissa allvarliga olägenheter, som insmyga sig i praxis, icke förbigås. En dålig moralisk atmosfär skapas genom att myndigheterna i många fall intaga en sådan hållning, att flyktingen inte *kan* tala sanning.

Ett typiskt fall är detta: en emigrant, som har ett regelrätt tyskt pass, av vilket synes framgå att han när som helst kan återvända till Tyskland, nödgas före sin utresa underteckna ett papper, däri han förbinder sig att aldrig återvända till sitt hemland. Vid ankomsten till Sverige tillfrågas han av polisen hur länge han ämnar stanna. Han vet, att om han svarar »så länge som möjligt» eller »tills jag får inresa till annat land» så blir han genast avvisad. Han säger då »14 dagar» eller »2 månader», allt eftersom han vågar med hänsyn till polisens mer eller mindre bistra uppsyn. När sedan denna nödlögn, som fällts för att rädda livet, anses bevisa att flyktingen är en lögnaktig och opålitlig person, kan man icke anse, att han av våra myndigheter behandlas humant. Man nödgas konstatera att hans självförsvar användes som motiv för att driva ut honom ur landet.

Det system, som Tyska riket alltsedan 1933 använt för att undertrycka och bortdriva sin judiska befolkning, har som bekant år från år skärpts för att slutligen antaga särskilt hårda former efter erövringen i Österrike, då dels den tyska antisemitiska lagstiftningen i sin helhet på några få dagar genomfördes i det erövrade området, dels också den judiska befolkningen usattes för olika former av misshandel. Den formliga fördrivningen ur landet av de tyska och österrikiska judarna har tvingat dessa att på vilka villkor som helst söka sig ut ur sitt land, men samtidigt beslöto Europas stater, den ena efter den andra, att gardera sig mot judisk invandring genom nya bestämmelser. För Sveriges del kom en sådan nyordning till stånd genom kungl. kungörelsen med vissa föreskrifter om avvisning av utlänning den 9 september 1938.

Genom denna kungörelse har bestämts, att avvisning av till riket ankommande utlänning må ske, förutom i de i 1937 års utlänningslag angivna fallen (alltså beträffande kriminella personer, personer utan pass, zigenare, djurförevisar m. fl. kategorier), jämväl i sådana fall, »då skäligen anledning finnes antaga, att han lämnat sitt hemland för att icke återvända dit». Den kategori av utlänningar, mot vilken denna bestämmelse i främsta rummet är riktad, är uppenbarligen de från Tyskland (inklusive Österrike) fördrivna och emigrerande judarna. Sedan dess ha judar legalt kunnat inkomma i Sverige blott i sådana fall, då särskilda, av socialstyrelsen godkända inbjudningar förelegat eller då såsom skett med vissa socialdemokratiska flyktingar från Prag och med judiska barn från Tyskland, inresetillstånd givits för vissa kontingenter.

Det verkar onekligen ur human synpunkt nedstämmande, att Tysklands judeförföljelser ansetts böra från Sveriges sida föranleda en sådan åtgärd, vilken i viss mån kan anses innebära ett stängande av landets portar för förföljda folkelement. Men då Europas stater i allmänhet slagit in på en liknande dörrstängningspolitik, vore det orimligt att tänka sig, att Sverige ensamt skulle förklara sig berett att mottaga stora, från Tyskland utvandrande flyktingskaror. Särskilt nu, sedan trycket på de tyska judarna genom novemberhändelserna skärpts, skulle ett återställande av tidigare inrese-

frihet ögonblickligen skapa en invandring av väldiga dimensioner. Men det synes dock, som om något skulle kunna i Sverige göras för att utvidga räddningsmöjligheterna beträffande vissa grupper av tyska judar, nämligen dels sådana som ha personliga anknytningar till Sverige, dels också sådana, vilkas arbetskraft skulle kunna användas här utan men för den svenska arbetsmarknaden eller som kan anses såsom särskilt värdefull för landet.

Vad den förra gruppen beträffar, är att märka, att hittillsvarande praxis angående rätt för svensk medborgare eller i Sverige bosatt utlänning att få hit inbjuda jude eller judinna, som hotas av det tyska förföljelseväsendet, varit ytterst restriktiv. Såsom släktskapsband, vilka ansetts kunna motivera sådan inbjudan, har man i allmänhet blott velat räkna bandet mellan föräldrar och barn; d. v. s. tillåtelse har i många fall givits åt här bosatta personer att hit rädda över sina föräldrar, men blott mera sällan har enahanda tillåtelse givits, när det gällt att rädda bröder eller systrar. Vad angår sådana vänskapsband, vilka kunna tänkas skapa en stark önskan att hjälpa i farans stund, synas de endast i ringa utsträckning mötts med förståelse av våra myndigheter. Så har t. ex. fall förekommit, då svenskar velat från Österrike inbjuda sina förra s. k. »krigsbarn» men detta har avslagits.

Sedan Sverige av skäl som ovan angivits slagit in på en restriktiv politik, som faktiskt upphäver asylrätten i den mening denna tidigare praktiserats, är det av vikt att bereda en någorlunda dräglig tillvaro åt de flyktingar, som vistas här och som vi äro nödsakade att behålla.

Alla som syssla med detta problem veta att anledningen till den stora flyktingstragedi, som f. n. utspelas i vårt land, icke är penningbristen och arbetslösheten hur svåra dessa lidanden än äro. Det för flyktingen — i synnerhet den judiska flyktingen — outhärdliga är den ständiga ångesten för hemmavarande anhöriga — den förtvivlan som råder bland dessa, som själva vid en tidigare tidpunkt blivit räddade, men som ha man eller hustru, föräldrar eller syskon kvar i hemlandet, kan knappast beskrivas. Då det icke endast för flyktingen själv utan också för vårt land är av vikt, att de främlingar som finnas och komma att fortplanta sig inom landet äro till kropp och själ så sunda som möjligt, synes det önskvärt att i dessa speciella fall sådana lättnader åstadkommas att de mera bofasta flyktingarna få hjälp för sina närmaste anhöriga, naturligtvis inom ramen för den gästfrihet, som nu råder, d. v. s. att Sverige i allmänhet inte betraktas som asyl-land, utan som ett transitoland.

Beklagligt är, att socialstyrelsens krav på starka ekonomiska garantier för hit inbjuden utlännings framtida försörjning här i landet lett till det odemokratiska resultatet, att blott välbärgade personer fått rätt att utöva räddningsaktionen.

På grund av det här anförda hemställes,

- att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa,
1. att sådana direktiv för socialstyrelsens verksamhet måtte utfärdas, att större möjlighet beredes för svenskar att hit in-

bjuda av andra staters raspolitik hotade människor, särskilt i sådana fall, då nära släktskaps- eller vänskapsband föreligga eller då det gäller arbete inom område, där det i Sverige råder brist på arbetskraft,

2. att från statens sida lämpliga åtgärder vidtagas för att underlätta den frivilliga flyktingshjälpens effektivisering och inbördes samverkan;

3. att det utrönes huruvida det kan befinnas lämpligt och genomförbart att i vissa svenska hamnstäder upprätta upptagningsanstalter eller främlingshärbärgen för flyktingar och huruvida i samband därmed kuratorer för flyktingshjälpen anställas, samt att Kungl. Maj:t måtte vidtaga de åtgärder, vartill en dylik prövning kan leda; samt

4. att föreskrifter för utlänningsnämnden avfattas så att större möjlighet till prövning av de individuella fallen gives genom vederbörande flyktings personliga inställelse hos nämnden i och för muntlig kommunikation.

Stockholm den 23 januari 1939.

Rickard Lindström.